

EĞİTİM VE ÖĞRETİMDE ETİK

Prof. Dr. İnayet AYDIN

2. BASKI

peGEMAYAYINCILIK

Prof. Dr. İnyet AYDIN

EĞİTİM VE ÖĞRETİMDE ETİK

ISBN: 975-8792-09-1

© 2006, Pegem A Yayıncılık®

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları, Pegem A Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Hizmetleri Tic. Ltd. Şti.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

1. Baskı: Kasım 2003
2. Baskı: Mart 2006

Kapak Tasarımı: zulfin.eua
Yayın Yönetmeni: Gürsel Avcı
Baskı: Öncü Basımevi 0312 384 31 20

Pegem A Yayıncılık®
Eğitim Danışmanlık Hizmetleri Tic. Ltd. Şti.
Adakale Sokak 4/1 Yenışehir ANKARA
Tel: (312) 430 67 50 – 430 67 51
Belgeç: (312) 431 37 38
İnternet: www.pegema.com.tr
e-posta: pegema@pegema.com.tr

Prof. Dr. İnyet AYDIN

EĞİTİM VE ÖĞRETİMDE ETİK

ISBN 975-8792-09-1

©Pegem A Yayınları®, 2003

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları
Pegem A Yayıncılık Tic. Ltd. Şti.'ne aittir.

Anılan kuruluşun izni alınmadan
kitabın tümü ya da bölümleri mekanik,
elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt veya
başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz,
dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı
bandrolü ile satılmaktadır.

Okuyucularımızın bandrolü olmayan
kitaplar hakkında yayınevimize
bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları
satın almamasını diliyoruz.

1. Baskı: Kasım 2003

Kapak Tasarımı
zulfin.eua

Yayın Yönetmeni
Gürsel Avcı

Baskı ve Cilt
Cantekin Matbaacılık
(312) 384 34 35

Pegem A Yayıncılık® Tic. Ltd. Şti.
Adakale Sokak 4/B Yenışehir ANKARA
Tel: (312) 430 67 50-430 67 51-435 44 60
Belgegeçer: (312) 430 67 51
İnternet: www.pegema.com.tr
e-posta: pegema@pegema.com.tr

SUNUŞ

Eğitim, öğretim süreci ya da okul denilen kurum herkesin bir biçimde tanıdığı, içinde olduğu, etkilediği ya da etkilendiği bir yapıdır. Yaşamının belli bir döneminde öğrencilik yapmış olan herkesin öğrenme, öğretmen, okul müdürü, müfettiş, konularında anlatabileceği pek çok deneyimi bulunmaktadır.

Toplumun neredeyse tamamını etkileyen eğitim gibi önemli bir etkinlik alanının “etik değerleri” ve “meslek ilkeleri” üzerinde ülkemizde bu güne kadar kapsamlı bir tartışma başlatılmamış olması da şaşırtıcıdır.

Bu kitabın amacı, bir yandan eğitim ve öğretim sürecinin ne tür değerler ve ilkeler ekseninde işlev görmesi gerektiğini tartışırken, diğer yandan bu sürecin gerçekleştirilmesinde başlıca rolleri oynayan öğrenci, veli, öğretmen, okul yöneticisi, müfettiş ve rehberlik uzmanı gibi meslek elemanlarının etik ilkelerinin ortaya konulmasını sağlamaktır.

Kitabı kolay okunur hale getirmek amacıyla etik gibi zor anlatılır bir kavramı olabildiğince örnekleyerek yalın bir anlatıma kavuşturmaya özen gösterdim. Ancak yine de zaman zaman bazı açmazlarım oldu. Kitapta yer verilen tüm örnek olaylar gerçek yaşamdan alınmıştır. Bu örnek olay, öykü ya da gazete haberlerini bana ulaştıran tüm dostlarıma ve özellikle de öğrencilerime teşekkür ederim. Bu kitapta onların katkısı gerçekten çok büyük oldu.

Bu kitabın ortaya çıkış sürecinde büyük destek aldığım herkese minnettarım. Ve bu kitap bu güne kadar eğitim yaşamımda emeği geçen bütün öğretmenlerim ve üniversite öğretim üyelerine adanmıştır. Ayrıca böyle bir kitabın yayımlanması için her aşamada büyük emek veren PEGEM A takımına da şükranlarımı sunuyorum.

Prof. Dr. İneyet AYDIN

Kasım 2003

Prof. Dr. İnayet AYDIN

1963 yılında Artvin'in Borçka ilçesinde doğdu. İlk ve Ortaöğrenimini Çanakkale'nin Yenice ve Bayramiç ilçelerinde tamamladı. 1985 Yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Yönetimi ve Planlaması Bölümünden mezun oldu.

1986-1988 yılları arasında Sümerbank Bankacılık Personel ve Eğitim Müdürlüğünde görev yaptı. 1988 yılında A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsünde “ 3308 Sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu Gereğince Sümerbank Banka Şubelerinde Ticaret Lisesi Öğrencilerine Yaptırılan Beceri Eğitimi” başlıklı tezini vererek yüksek lisans eğitimini tamamladı.

1988 Yılında A.Ü.Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Yönetimi ve Planlaması Bölümüne Araştırma Görevlisi olarak atandı. 1993 yılında “ Eğitim Yönetiminde Stres Kaynakları” konulu tezi ile Doktor unvanını kazandı. 1993 yılında aynı bölüme Yardımcı Doçent olarak atandı.

1996 yılında 8 ay süre ile YÖK/ Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi kapsamında kazandığı bursla Amerika Birleşik Devletleri- OHIO “University of Cincinnati”de doktora sonrası araştırmacı olarak çalıştı. Aynı dönemde 6 haftalık “Yönetici Yetiştirme Akademisi”nde konuk öğretim üyeliği yaptı. 1997 yılında Doçentlik, 2003 yılında da Profesörlük unvanını aldı.

Yazarın bundan başka “İş Yaşamında Stres”, “Yönetimsel Mesleki ve Örgütsel Etik”, “Alternatif Okullar” ve Prof Dr. Ali Balcı ile ortak olarak yazdıkları “Eğitim Yönetimi” isimli dört kitabı, Eğitim Yönetimi alanında çok sayıda yayımlanmış makalesi bulunmaktadır. Lisans düzeyinde Hizmet İçi Eğitim, Yönetim, Yönetimde İnsan İlişkileri, Personel Yönetimi, Yönetimde Örnek Olaylar,

Yönetimde Stres, İlköğretimin Denetimi derslerini; Lisansüstü düzeyde Türkiye’de Eğitim Yöneticisi Yetiştirme Sorunları, Yönetimde Etik, Meslek Etiği, Yönetimde Stres Kaynakları, Çağdaş Teftiş Yaklaşımları, Eğitim Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar, İnsan Kaynaklarının Yönetimi, Eğitim Yönetimi ve Denetiminde Örnek Olaylar derslerini vermektedir. Bir yıl süre ile A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdür Yardımcılığını ve üç yıl süre ile Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdür Yardımcılığı görevlerini yürüttü.

1999-2001 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi’nde “Öğretmen Performansının Değerlendirilmesi” ve “ Okul Yönetimine Aile Katılımı” konularında sürdürülen iki araştırmaya danışmanlık ve Eğitim Araştırmalarına Destek Komisyonu Başkanlığı görevlerini yürüttü. Ayrıca yirmiden fazla kamu ve özel sektör kurumunda hizmet içi eğitim ve yönetim seminerlerinde programcı, koordinatör ve öğretici olarak görev almış; ihtiyaç saptama ve değerlendirme çalışmalarını gerçekleştirmiştir. Evli ve bir çocuk annesidir.

İÇİNDEKİLER

Sunuş	iii
Özgeçmiş	v
İçindekiler	vii

BÖLÜM 1 MESLEK KAVRAMI VE BİR MESLEK ALANI OLARAK EĞİTİM-ÖĞRETİM (ss: 1-12)

Meslek Kavramı	2
Bir Meslek Olarak Eğitim-Öğretim	5

BÖLÜM 2 ETİK KAVRAMI (ss: 13-22)

Etik Kavramı	13
Meta Etik, Normatif Etik ve Uygulamalı Etik	18
Başlıca Etik Kuramları	19
Sonuççu ya da Teleolojik Kuram	19
Deontolojik Kuram	20
Haklar Temeline Dayalı Etik	21
Erdem veya Karakter Temeline Dayanan Etik	21
Sezgilere Dayalı Etik	21
Kazuistik veya Örnek Olaya Etik	22

BÖLÜM 3 MESLEK ETİĞİ VE ETİK KODLAR (ss: 23-30)

Meslek Etiği	23
Meslek Etiği Kodları	26

BÖLÜM 4
DAVRANIŞIN ETİK AÇIDAN YARGILANMASI
(ss: 31-41)

Davranışın Yargılanması	32
Etik Dışı Davranışın Ussallaştırılması	34
Etik Karar Verme.....	38

BÖLÜM 5
EĞİTİMDE ETİK
(ss: 43-54)

Eğitimde Etiğin Önemi.....	45
Amerikan Ulusal Eğitim Derneği Öğretim Profesyonelleri Etik Kodları	52
İlke 1: Öğrenciye Bağlılık	52
İlke 2: Mesleğe Bağlılık.....	54

BÖLÜM 6
ÖĞRETMENLİK MESLEK ETİĞİ
(ss: 55-80)

Öğretmenlik Meslek Etiği İlkeleri	60
Öğretmenlik Mesleki Etik Kodları	72
Türkiye’de Durum.....	78

BÖLÜM 7
EĞİTİM YÖNETİCİLERİ VE ETİK
(ss: 81-110)

Bir Meslek Olarak Eğitim Yöneticiliği.....	78
Okul Yönetiminde Etik Değerler	85
Okul Müdürlerinin Etik Kodları	91
Türkiye’de Okul Yönetimindeki Etik Değerler.....	94

BÖLÜM 8
EĞİTİM MÜFETTİŞLERİ VE ETİK
(ss: 111-134)

Denetimde Farklı Modeller	113
Denetimde Etiğin Yeri	114
Amerika Birleşik Devletleri'nde Denetimde Öğretmen Hakları Bildirgesi	119
Eğitim Kurumunun Hakları	119
Öğretmen Hakları	120
Ülkemiz Açısından Denetimde Etik İlkeler.....	122
Eğitim Denetiminde Etik Sorunlar ve Tartışma Alanları.....	125

BÖLÜM 9
PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİKTE ETİK
(ss: 135-148)

BÖLÜM 10
**ÖĞRENCİLERİN ETİK HAK VE
SORUMLULUKLARI**
(ss: 149-)

Hak ve Sorumluluk Kavramları	150
Öğrenci Hakları.....	151
Öğrencilerin Okuldaki Sorumlulukları.....	160

BÖLÜM 11
**OKULLARDA VELİLERİN ETİK HAK VE
SORUMLULUKLARI**
(ss: 165-178)

Veli Sorumlulukları.....	167
Veli Hakları	174

BÖLÜM 12
OKULLARIN TOPLUMSAL SORUMLULUĞU

(ss: 179-187)

Toplumsal Sorumluluk Kavramı	179
Toplumsal Sorumluluğun Boyutları.....	181

BÖLÜM 13
ETİK EĞİTİMİ

(ss: 189-208)

Meslek Etiği Eğitimi	191
Okullarda Etik Eğitimi	199
Okullarda Karakter Eğitimi	202
Öğrencilerin Etik Eğitiminde Öğretmenin Rolü	204

BÖLÜM 14
ÖRNEK OLAYLAR

(ss: 209-215)

Örnek Olay-1 Çalınan Cüzdan	209
Örnek Olay-2 Pasta Ustası	210
Örnek Olay-3 Özel Ders	211
Örnek Olay-4 Babamın Sınıfı	212
Örnek Olay-5 Kızımın Saçları	213
Örnek Olay-6 Rehber Öğretmen	213
Örnek Olay-7 Sınıf Birincisi	214
Kaynaklar	217

BÖLÜM 1

MESLEK KAVRAMI VE BİR MESLEK ALANI OLARAK EĞİTİM-ÖĞRETİM

İşini Bilmenin Bedeli

Bir fabrikada imalat hattında çok önemli olan ana makinelerden biri arızalanınca fabrikadaki tüm üretim de durdu.

Mevcut teknisyenler makineyi çalıştırmak için çok uğraştılar, ancak ne yaptılarsa nafile bir türlü başaramadılar.

Sonunda dışarıdan uzman çağırıldılar.

Uzman gelip makineyi inceledi. Durumuna baktı.

Sonra çantasından bir çekiç çıkardı. Elinde çekiçle makineye yaklaştı.

Makinenin belli bir noktasına elindeki çekiçle dikkatlice sert bir vuruş yaptı.

Makine hemen çalışmaya başladı ve hiçbir arıza olmamış gibi devam etti. Fabrika tekrar üretime başladı.

Uzman fabrikadan ayrıldıktan iki gün sonra faturasını gönderdi:

"Hizmet bedeli karşılığı 1.000 USD (Bin Dolar)"

Fabrika müdürü faturaya çok kızdı. Tepesi attı. Bir çekiç darbesi için bin doları çok buldu. Uzmandan ayrıntılı fatura göndermesini istedi.

Uzmandan bir gün sonra aşağıdaki fatura geldi:

Makineye çekiç vurma bedeli.....1 dolar

Nereye vuracağını bilme bedeli.....999 dolar

Toplam 1.000 dolar

Toplumda genel olarak bütün uğraşları “meslek” olarak görme eğilimi bulunmaktadır. Ancak toplumsal yaşamda kabul gören bütün uğraşlar meslek olarak görülebilir mi? Aşağıda meslek kavramı ve bir uğraşın meslek sayılabilmesi için taşıması gereken bazı özellikler yer almaktadır.

Meslek Kavramı

Batı dünyasında meslekler, alınan eğitim düzeyi ve yapılan görevlerin niteliğine göre, “Uzman Meslekler (professions)” ve “Beceriye Dayalı Meslekler (Vocations)” olarak sınıflandırılmaktadır (Kuzgun, 2000,1)

Bir meslek sahibi olmak, sağlıklı bir gelişime sahip bütün bireyler için çok önemlidir. Meslek kişinin kimliğinin en önemli kaynaklarından biri olarak, toplumda saygı görmesine, başkaları ile ilişki kurmasına, toplumda bir yer edinmesine ve işe yaradığı duygusunu yaşamasına olanak veren bir etkinlik alanıdır (Kuzgun, 2000, 2).

Meslek kavramının tanımlanmasında önemli anlaşmazlıklar bulunmaktadır. Bazıları ekonomik sonuç doğuran yani para kazanmak için yapılan bütün etkinlikleri meslek olarak tanımlarken, bazıları meslek kavramının kapsamını bu kadar geniş tutmaktan yana davranmamakta ve bir uğraşın meslek sayılabilmesi için bazı koşulları taşıması gerektiğini savunmaktadırlar.

Meslek; insanlara yararlı mal ve hizmetler üretmek ve bunun karşılığında para kazanmak için yapılan, belli bir eğitimle kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, kuralları toplumca belirlenen ve etik değerleri kapsayan etkinlikler bütünüdür (Kuzgun, 2000, 3).

Bayles’e göre bir mesleğin temel özellikleri: a) Yoğun bir eğitim ve yetiştirme gerektirmesi, b) İşin bir ampirik ve

BÖLÜM 2**ETİK KAVRAMI**

Ahlakın temeli, özgürlüktür.

C. F. MEYER

Etik sözcüğü her geçen gün günlük hayatımızda daha fazla yer işgal etmektedir. Tüm insan eylemlerini etik değerler kapsamında değerlendiremeyeceğimiz gibi etik değerlerle ilgisi olmayan herhangi bir insan etkinliğinden de söz etmek bir hayli güçtür. Batı dünyasında son onlu yıllarda çok değişik uğraş ve etkinlik alanlarında etik konusu irdelenmeye başlamış ve bu alanlardaki tutum ve davranışlar etik değerler açısından ele alınmaya, tartışılmaya başlamıştır. Ülkemizde de son yıllarda etik alanına yönelik çalışmalarda dikkat çekici bir hızlanma gözlenmektedir.

Etik, bir etkinlik alanı olarak felsefenin bir dalı, bir ahlak felsefesi alanı; ahlaki olanın özünü ve temellerini araştıran bir felsefe etkinliğidir. İnsanın kişisel ve toplumsal yaşamdaki ahlaki sorunlarını ele alıp inceler (Akarsu, 1998, 74).

Diğer yandan etik, ahlaki nitelikteki davranış, eylem ve yargıları ilgilendiren bir konu olarak felsefenin önemli bir parçası ve sistematik bir çalışma alanı olmuştur. Ahlak

yanlış-doğru, iyi-kötü, erdem ve kusur ile davranışları ve davranışların sonuçlarını değerlendirme ile ilgilidir. Kullanılan ahlak terimlerini ve ahlaki yargıların statüsünü analiz eden etik, takınılan ahlaki tutumların ardında yatan yargıları ele alır (Nuttall, 1997, 15). Etik ve ahlak sözcükleri günlük yaşamda aynı anlamda kullanılabilirler bile gerçekte aralarında ihmal edilemeyecek derecede önemli farklılıklar bulunmaktadır.

Türkçe’de ahlak kavramı, Latince moral sözcüğünün karşılığıdır. Arapça’dan dilimize giren ahlak sözcüğü, “hulk” sözcüğünden türemiştir ve huy, mizaç, karakter anlamlarına gelmektedir (Cevizci, 2002).

Ahlak, toplumların gereksinim ve çıkarları doğrultusunda, alışkanlıklar, gelenekler, töreler ve kamuoyunun gücünden destek alan, kendiliğinden biçimlenmiş, genel kabul görmüş yasaklama ve değerlendirmelerdir (Frolov, 1997, 7). Bu anlamda ahlak görelidir ve toplumdan topluma değişebildiği gibi, aynı toplum içindeki farklı grupların benimsediği ahlak kuralları arasında bile farklılıklar vardır (Mengüşoğlu, 1965, 14).

Ahlak, genellikle insanların kendisine göre yaşadıkları bir ilkeler topluluğu, bir kurallar toplamı anlamına gelir. Ahlak felsefesi ya da etik ise ahlaktan farklı olarak, bu tür davranışları felsefi olarak inceleyen, onları açıklamaya ve değerlendirmeye çalışan felsefe dalıdır (Aslan, 2002, 119). Bir başka ifade ile etik, “ahlak üzerine söz söyleme etkinliğidir”.

Etik sözcüğü, Yunanca “karakter”, “adet”, “usul”, veya “gelenek” anlamına gelen “ethos” sözcüğünden türetilmiştir. Latince “morality” kavramı ise Türkçe’de “ahlak” olarak kullanılmaktadır. Etiğin ilgi alanı, insanın bütün davranış ve eylemlerinin temelini araştırılmasıdır (Mengüşoğlu, 1965, 15).

BÖLÜM 3

MESLEK ETİĞİ VE ETİK KODLAR

Ahlak duygumuz, ihtiraslarımızı kontrol eder.

Bernard SHAW

Meslek etiği, toplumsal işbölümünün ortaya çıkması ve dolayısıyla bazı işlerin bazı kişiler tarafından daha ustalıkla yapılabilmesi sonucunda gelişen meslekleşme süreci ile birlikte doğmuştur.

Günümüzde meslek etiğine olan ilginin giderek artmasının nedeni, kimi mesleklerde karşılaşılan etik sorunların artması ya da artan sorunların farkına varılmasıdır (Tepe, 2000, 1).

Meslek Etiği

Mesleki etik, belli bir meslekte hüküm süren doğru ve yanlış davranışları ele alır. Mesleki etik, bütün ilişkilerde dürüstlük, sözünde durmak, doğaya ve insanlara saygılı olmak, hakça davranmak ve haksızlıklara karşı çıkmayı gerektirir. Ayrıca mesleki etik, sağduyulu seçimler yapmada bireylere yol gösteren ilke ve değerleri inceler (Mc Hugh, 1996, 11-12).

Meslek etiği farklı bakış açılarından ele alınarak incelenmektedir. Bu bakış açılarından ilki ve en önemlisi etik kodlardır. Pek çok meslek kendi etik kodlarına sahiptir. Bu kodların temel amacı kendini eleştirerek, geliştirmektir. Mesleki uygulamalar, sistemleştirilmiş değer ve yükümlülüklerin kendisi olarak anlaşılmalıdır (Airaksinen, 1998, 673-674).

İkinci bir yaklaşım ise, ikilemli yaklaşımdır. Buna göre mesleki uygulamalar genellikle zıtlıkları da içerir. Bu yüzden meslek etiği, hem kötü mesleki uygulamaların eleştirisini hem de belli bir meslek alanındaki önemli sorunlar ve ikilemleri içermelidir. İkilemli yaklaşım, oldukça idealist metinler olan etik kodlar üzerinde vurgu yapılmasına tamamen karşıdır. Bu yaklaşım hem yararlı hem de zararlıdır. Yararlıdır çünkü profesyonel kişiler genellikle uygulamaları kuşkulu olsa bile resmi açıklamalarını değerlerinin arkasına gizlerler. İkilemli yaklaşım, en köklü sorun alanlarının örtüsünü kaldırıp derinlemesine incelemek ister. Buna rağmen, bazı temel örneklerle odaklandığı için durumu daha dengeli olarak görememesi de bu yaklaşımın zayıf tarafıdır. Ayrıca hiçbir meslek elemanı kendi çalışma alanını damgalayacak yorumları gerektiren bir örnek olay çalışması konusunda istekli davranmayacağı için mesleki etik eğitimi de güçleşmektedir (Airaksinen, 1998, 673-674).

Üçüncü bir yaklaşım ise “Standart yaklaşımı”dır. Bu yaklaşıma göre meslek yaşamında temel sorunlar üzerine odaklanmak yerine meslek etiği standartlarının geliştirilmesi gereklidir. Bu standartlar hem mesleki uygulamalarda önemli bir rol oynayacak hem de hak ve ödev gibi etik kavramların uygulanmasını sağlayacaktır. Burada bir meslek etiği iddiası yoktur ancak meslek yaşamındaki günlük toplumsal ilişkilere etiğin uygulanması söz konusudur (Airaksinen, 1998, 673-674).

BÖLÜM 4

DAVRANIŞIN ETİK AÇIDAN YARGILANMASI

ÜÇLÜ FİLTRE

Eski Yunanda, Sokrat bilgiyi saklaması sebebiyle saygıdeğer bir ün yapmıştı..

Bir gün tanıdık büyük bir filozofa rastladı ve dedi ki " Arkadaşınla ilgili ne duyduğumu biliyor musun? " Bir dakika bekle" diye cevap verdi Sokrat. Bana bir şey söylemeden evvel senin küçük bir testten geçmeni istiyorum Buna Üçlü Filtre Testi deniyor.

"Üçlü Filtre?"

"Doğru, " diye devam etti Sokrat. Benimle arkadaşım hakkında konuşmaya başlamadan önce, bir süre durup ne söyleyeceğini filtre etmek iyi bir fikir olabilir. Bu ona 3 filtre testi dememin sebebi.

*Birinci filtre "**Gerçek Filtresi**" "Bana birazdan söyleyeceğin şeyin tam anlamıyla gerçek olduğundan emin misin?"*

" Hayır," dedi adam. " Aslında bunu sadece duydum ve....

" Tamam," dedi Sokrat, öyleyse, sen bunun gerçekten doğru olup olmadığını bilmiyorsun.

*Simdi ikinci filtreyi deneyelim, " **İyilik Filtresini.**" Arkadaşım hakkında bana söylemek üzere olduğun şey iyi bir şey mi?"*

"Hayır, tam tersi..." "Öyleyse", diye devam etti Sokrat.

Onun hakkında bana kötü bir şey söylemek istiyorsun ve bunun doğru olduğundan emin değilsin. Fakat yine de testi geçebilirsin çünkü geriye bir filtre daha kaldı.

"İşe yararlık filtresi." Bana arkadaşım hakkında söyleyeceğin şey benim işime yarar mı?"

"Hayır" gerçekten değil.

"İyi", diye tamamladı Sokrat. Eğer, bana söyleyeceğin şey doğru değilse, iyi değilse ve işe yarar değilse bana niye söyleyesin ki?

Davranışın Yargılanması

İşgörenler etik dışı davranışlara açgözlülükten ideolojiye kadar değişen bir çok nedenlerle girişmektedirler. Ancak hiç kimse doğru görünen şeyi yapmak adına yasaları bilmezlikten gelmek ya da varolan siyasa ve yöntemleri geçersiz kılma yetkisine sahip değildir (Stainberg ve Austren, 1996, 36).

Karmaşık ve şaşkırtıcı olasılıklar arasında karar vermek gerektiğinde etik dışı davranışlardan kaçınmak için yapılacak etik testler yararlı olmaktadır. Bu amaçla Boston'da Bentley College İş Etiği Merkezi tarafından davranışların etik ilkelere uygun olup olmadığını sorgulamayı sağlayan bir test geliştirilmiştir. Bir kişi, belli bir konuda karar vermeden önce aşağıdaki altı soruya yanıt vermelidir (Lamberton ve Minor, 1995, 333).

1. Bu doğru mu? Bu soru, doğru ve yanlışın açıkça değerlendirilmesini gerektirir. Bu soruyu yanıtlarken akılda

BÖLÜM 5

EĞİTİMDE ETİK

Bir Küçücük Oğlancık Varmış

Bir küçücük oğlancık bir gün okula başlamış
 Pek mi pek akıllıymış. Okulu da pek büyükmiş
 Ama akıllı çocuk sınıfına dışarıdan kestirme bir yol bulmuş.
 Buna çok sevinmiş. Artık okul ona kocaman görünmüyormuş
 Bir zaman sonra bir sabah,
 Öğretmen demiş ki: "Bu gün resim yapacağız."
 "Ne güzel" demiş çocuk. Resim yapmasını çok severmiş.
 Her türlüşünü de yaparmış:
 Aslanlar, kaplanlar, tavuklar, inekler, trenler, gemiler.
 Mum boylarını çıkarmış ve çizmeye başlamış. Ama öğretmen
 durun demiş. Henüz başlamayın.
 Ve herkes hazır olana kadar beklemiş.
 "Şimdi," demiş öğretmen, "çiçek çizmesini öğreneceğiz."
 "İyi" demiş çocuk. Çiçek çizmeyi çok severmiş.
 Ve pek güzellerini yapmaya başlamış. Pembe, mavi, portakal
 mum boylarıyla.
 Ama öğretmen "durun" demiş. "Size nasıl yapılacağını
 göstereceğim".
 Yeşik saplı kırmızı bir çiçek çizmiş.
 "İşte" demiş öğretmen "şimdi başlayabilirsiniz".

Küçük çocuk bir öğretmenin resmine bakmış, bir de kendininkine.

Kendininkini daha bir sevmiş.

Ama bunu söyleyememiş. Kağıdını çevirip, öğretmeninki gibi,

Yeşil sapsi kırmızı bir çiçek çizmiş.

Bir başka gün, küçük çocuk dışarıdan sınıfa açılan kapıyı,

Başardığında tam bir başına açmayı,

Şöyle demiş öğretmen: “Bu gün çamurdan bir şey yapacağız”.

“Ne iyi” demiş çocuk. Çamurla oynamayı çok severmiş.

Herşeyi yapabirmiş onunla: Yılanlar, kardan adamlar, filler, fareler, arabalar...

Başlamış çamuru yoğurup sıkıştırmaya.

Ama öğretmen demiş: “Durun! Daha başlamayın”

Ve beklemiş hazır olmasını herkesin.

Şimdi demiş öğretmen, “bir çanak yapacağız”.

“Güzel” demiş çocuk. Çanak yapmasını çok severmiş.

Ve başlamış yapmaya, boy boy, şekil şekil çanakları.

Ama öğretmen “durun” demiş: Size nasıl yapılacağını göstereceğim.

Ve de göstermiş herkese, bir büyük çanağın nasıl yapılacağını.

“İşte” demiş öğretmen, artık başlayabilirsiniz”.

Küçük çocuk bir öğretmenin çanağına bakmış, bir de kendininkine.

Kendininkini daha bir sevmiş.

Ama bunu söyleyememiş.

Toprağını yuvarlayıp yeniden yapmış, öğretmeninki gibi derin bir çanak.

Ve çok geçmeden, küçük çocuk öğrenmiş beklemeyi, izlemeyi.

Ve herşeyi öğretmen gibi yapmayı.

Başlamış kendiliğinden hiçbir şey yapmamaya.

Ama birden bire, taşınvermişler başka bir eve başka bir şehirde.

Ve çocuk gitmiş başka bir okula.

Bu okul daha büyükmüş öbüründen.

Kestirme yolu da yokmuş dışarıdan. Büyük basamakları çıkmak ve uzun koridorlardan geçmek gerekmiş sınıfa kadar.

Ve daha ilk gün demiş ki öğretmen: “Şimdi resim yapacağız”.

BÖLÜM 6

ÖĞRETMENLİK MESLEK ETİĞİ

Bu, çok yıllar önce bir ilkokul öğretmenin başından geçen bir hikayedir. Adı Bayan Thompson'du. Ve 5.sınıf öğrencilerinin önünde ayakta durduğu ilk gün onlara bir yalan söyledi. Çoğu öğretmen gibi, onlara baktı ve hepsini aynı derecede sevdiğini anlattı. Bu mümkün değildi. Orada ilk sırada, sırasına adeta çökmüş gibi oturan küçük bir öğrenci vardı. Adı Teddy Stoddard.

Bir önceki yıl, Bayan Thompson Teddy'i gözlemiş, onun diğer çocuklarla oynayamadığını; giysilerinin kirliliğini ve kendinin de hep banyo yapması gereken bir halde olduğunu görmüştü. Ve Teddy mutsuz da olabilirdi.

Çalıştığı okulda Bayan Thompson, her öğrencinin geçmişteki kayıtlarını incelemekle de görevlendirilmişti. Ve Teddy'nin bilgilerini en sona bırakmıştı.

Onun dosyasını incelediğinde şaşırıldı. Çünkü birinci sınıf öğretmeni: "Teddy zeki bir çocuk ve her an gülmeye hazır. Ödevlerini düzenli olarak yapıyor çok iyi huylu...ve arkadaşları onunla olmaktan mutlu..." diye yazmıştı.

İkinci sınıf öğretmeni: "Mükemmel bir öğrenci, arkadaşları tarafından sevilen biri fakat evde annesinin amansız hastalığı onu üzüyor ve sanırım evdeki yaşamı çok zor.." diyordu.

Üçüncü sınıf öğretmeni: "Annesinin ölümü onun için çok zor oldu. Babası ona yeterince ilgi gösteremiyor ve eğer birşeyler yapılmazsa evdeki olumsuz yaşam onu etkileyecek." diye yazmıştı.

Dördüncü sınıf öğretmenine gelince: "Teddy içine kapanık ve okula hiç ilgi göstermiyor, hiç arkadaşı yok ve bazen sınıfta uyuyor." demişti.

Şimdi Bayan Thompson sorunu çözmüştü ve kendinden utanıyordu. Öğrenciler ona güzel kağıtlara sarılmış süslü kurdelelerle paketlenmiş Noel hediyeleri getirdiğinde kendini daha da kötü hissetti. Çünkü Teddy'nin armağanı kaba kahverengi bir kese kağıdına beceriksizce sarılmıştı.

Bunu diğer öğrencilerin önünde açmak ona çok acı verdi. Bazıları paketten çıkan bazı taşları düşmüş ve sahte taşlardan yapılmış bileziği ve üçte biri dolu parfüm şişesini görünce gülmeye başladılar, fakat öğretmen, bileziğin ne kadar zarif olduğunu söyleyerek ve parfümden de birkaç damlayı bileğine damlatarak onların bu gülmelerini bastırdı.

O gün okuldan sonra Teddy öğretmenin yanına gelerek "Bayan Thompson, bugün hep annem gibi koktunuz" dedi. Çocuklar gittikten sonra öğretmen yaklaşık bir saat kadar ağladı. O günden sonra da çocuklara okuma, yazma, matematik öğretmekten vazgeçerek onları eğitmeye başladı.

Teddy'ye özel bir ilgi gösterdi. Onunla çalışırken zekasının tekrar canlandığını hissetti. Ona cesaret verdikçe çocuk geliyordu. Yılın sonuna dek, Teddy sınıfın en çalışkan öğrencilerinden biri olmuştu. Öğretmenin, hepimizi aynı derecede seviyorum yalanına karşın Teddy onun en sevdiği öğrenci olmuştu.

Bir yıl sonra, kapısının altında bir not buldu. Teddy'dendi. Tüm yaşantısındaki en iyi öğretmenin kendisi olduğunu yazıyordu.

Ondan yeni bir not alana kadar 6 yıl geçti. O notta liseyi bitirdiğini ve sınıfındaki üçüncü en iyi öğrenci olduğunu ve Bayan Thompson'un hala hayatında gördüğü en iyi öğretmen olduğunu yazıyordu.

Dört yıl sonra, bir mektup daha aldı Teddy'den. O arada zamanın onun için zor olduğunu çünkü üniversitede okuduğunu ve çok iyi derecede mezun olmak için çok çaba sarfetmesi gerektiğini yazıyordu. Ve Bayan Thompson hala onun hayatında tanıdığı en iyi öğretmendi.

Aradan dört yıl daha geçti ve bir mektup daha geldi. Çok iyi bir derecede üniversiteden mezun olduğunu ama daha ileriye gitmek istediğini yazıyordu. Ve hala Bayan Thompson onun tanıdığı ve en çok sevdiği öğretmendi. Bu kez mektubun altındaki imza biraz daha uzundu.

BÖLÜM 7

EĞİTİM YÖNETİCİLERİ VE ETİK

*İnsanlar her zaman, her yerde acıkmışlardır; ama her zaman,
her yerde erdemli olamamışlardır.
Sokrates*

Eğitim yönetimi, yönetim biliminin bir alt alanıdır. Eğitim yönetimi, toplumun eğitim gereksinimini karşılamak üzere kurulan eğitim örgütünü önceden belirlenen amaçlarını gerçekleştirmek için etkili işletmek, geliştirmek ve yenileştirmek sürecidir (Başaran, 1993, 12).

Eğitim yönetimi, oldukça geniş bir alanı kapsamaktadır. Eğitim sisteminin merkez ve yerel düzeylerdeki örgütlerinin yönetimi, okulların yönetimi, eğitim hizmetlerini sunan birimlerin yönetimi v.b. düzeylerde eğitim yönetimi etkinlikleri gerçekleştirilmektedir.

Eğitim yönetimi ve bunun bir alt alanı olan okul yönetimi, devletin eğitim politikalarını ve yetkili organların bu politikalar doğrultusunda saptadığı genel ve özel eğitim amaçlarını gerçekleştirmekle yükümlüdür (Kaya, 1993, 43).

Eğitim yöneticilerinin, görevlerini yerine getirirken, yasa ve politikalar kadar mesleki etik ilkelerine de uygun davranmaları beklenir.

Bir Meslek Olarak Eğitim Yöneticiliği

Eğitim yöneticiliği, eğitim alanındaki öğretmenlik, psikolojik danışmanlık, deneticilik gibi meslek alanlarına benzer şekilde özel uzmanlık bilgi ve becerilerini gerektirmektedir. Eğitim yöneticiliği kendi içinde de alt alanlara ayrılmaktadır. Bu alanların başında okul müdürlüğü, il veya ilçe eğitim müdürlüğü ya da diğer alanlar gelmektedir.

Okul müdürlüğü bir meslek midir? Bazı görüşler okul yöneticiliğini bir meslek olarak kabul etmezler. Buna gerekçe olarak da okul müdürlerinin ücret ve çalışma koşullarını belirleme yetkilerinin olmamasını gösterirler. Ancak bu durum, okul müdürlüğünün meslek olmadığını gerekçelendirmekte yeterli değildir. Okul müdürlüğü aşığıdaki gerekçeler nedeniyle bir meslek sayılmaktadır (Kowalski ve Reitzug, 1993,25):

1. Okul yöneticiliği belli bir uzmanlık bilgisini gerektirmektedir
2. Okul müdürlüğü hizmetini herkes yerine getiremez,
3. Hizmet öncesinde bir yükseköğrenim görmüş olmak gereklidir,
4. Okul müdürlerinin belli lisans ve sertifikaları kazanmış olmaları gerekir,
5. Okul müdürlüğüne girişte belli sınavlardan geçmiş olmak gereklidir,

BÖLÜM 8

EGİTİM MÜFETTİŞLERİ VE ETİK

*Erdem, uzaklarda, ta uzaklardadır; ona götüren yol
uzundur,
diktir, çetindir; kanter içinde kalmadan çıkılmaz o yokuş.
Hesiodos*

Tarihsel gelişimine bakıldığında denetim ve yönetim her zaman çok yakından ilişkili olmuşlardır. Çağdaş gelişmeler ışığında bakıldığında ise denetimin işlevleri de bir parça değişikliğe uğramıştır. Farklı yazarlar denetim kavramını aşağıdaki gibi tanımlamışlardır.

Harris ve Bessent, yönetsel bir bakış açısı ile denetimi; “okulun temel öğretimsel amaçlarını gerçekleştirmesini doğrudan etkilemek için, okulun işleyişini sağlamak ve değiştirmek amacıyla okul personelinin insanlar ve diğer nesnelere ilişkili olarak yaptığı her şeyin denetimi” olarak tanımlamışlardır. Denetimi bir program geliştirme etkinliği olarak gören Cogan ise denetimi; “ öğretim programının

yazılması ve gözden geçirilmesi, öğretim materyalinin hazırlanması, öğretim sürecinin geliştirilmesi, öğretim sonuçlarının ailelere açıklanması ve genel olarak eğitim programının bütününe değerlendirilmesi” olarak tanımlamıştır. Marks, Stoops ve King ise denetimi öğretim süreci açısından ele alarak “öğretim programı ve öğretimin geliştirilmesini sağlamayı amaçlayan uygulama ve eylemlerin değerlendirilmesi biçiminde tanımlamışlardır (Wiles ve Bondi, 1996, 8).

Kimbal Wiles’e göre ise denetim bir insan ilişkileri sürecidir. Buna anlamda müfettiş, iletişim kuran, insanların birbirlerini dinlemesini sağlayan, benzer sorunları ve birbirine yardım edebilecek kaynakları olan kişileri biraraya getiren, bireyleri yeni çalışmalar yapmaya teşvik eden, insanlarla sorunları tartışıp, onlara sorunlarına çözüm bulabilecekleri kaynakları öneren; bireylere bir öğretmen olarak, öğretim sürecinde kendilerini güvenli hissedebilecekleri uygun önerilerde bulunan ve kaynaklar sağlayan; bireylerin sistem ve uygulanan politikalar hakkındaki düşüncelerini açıklamaya teşvik eden kişidir. Sergiovanni ve Starratt ise denetimi yine aynı bakış açısı ile tanımlayarak “geleneksel olarak denetimin, öğretimin geliştirilmesi amacını taşımakla birlikte, okul amaçlarının başarılmasının okuldaki insanların ilişkilerine bağlı olduğunu” belirtmişlerdir. (Wiles ve Bondi, 1996, 9).

Alfonso, Firth ve Neville denetimin yönetsel boyutunu vurgulayarak “ denetim bütün karmaşık örgütlerde vardır. Çünkü bütün örgütler kendilerini korumak, geliştirmek ve değiştirmek zorundadırlar. Örgüt ile denetim arasındaki ilişki doğrudan ve açıktır. Örgütsel kaynaklar, örgütsel etkililiğin sağlanması için kullanılmak zorundadır. Okul bir üretim sistemidir ve eğitimcilerin öğretimsel denetimi, örgüt ve üretim arasındaki bağların kurulması için kaçınılmazdır” demektedirler (Wiles ve Bondi, 1996, 10).

BÖLÜM 9

PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİKTE ETİK

Ahlaksızlık, ahlakın var olmasının nedenidir.

Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) alanında çalışanlar için hazırlanmış bulunan etik kurallar, PDR-DER Etik Kuralları Komisyonu tarafından geliştirilmiş ve yayınlanmıştır. Bu kurallar, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini veren herkesi (okullarda görev yapan rehber öğretmenler de dahil) kapsamakta ve tüm meslek elemanlarının bu kurallara uyması beklenmektedir.

Etik standartlar, tüm PDR elemanlarının görevleri sırasında uymaları zorunlu olan profesyonel davranış ve işlemleri kapsamaktadır. Bu meslek standartlarına uymayan veya bu davranışlarında ısrarlı olan üyelere PDR Derneği tarafından bazı yaptırımlar uygulanır. Bu yaptırımlar arasında; önce doğru davranışları açıklayan eğitici bir yazının gönderilmesi ve uyarıda bulunulması; gerektiğinde de Dernek üyeliğine son verilmesi ve durumun adli ve idari makamlara bildirilmesi gibi önlemler yer almaktadır (PDR-DER, 1995).

PDR etik kurallarının amacı, bu alanda çalışan elemanların mesleklerinde karşılaşılabilecekleri sorunlu durumlarda onlara yol gösterebilecek ipucu davranışları göstermektir. PDR elemanlarının benimsemeleri gereken başlıca ilkeler:

1. Yetkinlik,
2. Dürüstlük,
3. Duyarlı ve saygılı olma,
4. Bireysel ve kültürel farklılıklara duyarlılık,
5. Toplumsal sorumluluk,
6. Mesleki ve bilimsel sorumluluk,

olmak üzere altı maddede toplanmıştır (PDR-DER,1995,11).

Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında çalışanlar için belirlenen etik standartları; (1) Genel Standartlar, (2) Psikolojik Danışma İlişkileri, (3) Ölçme ve Değerlendirme, (4) Araştırma ve Yayın, (5) Müşavirlik (Konsültasyon), (6) Mesleğe Hazırlık, (7) Özel Çalışma, (8) Personel Yönetimi olmak üzere sekiz başlık altında toplanmıştır (PDR-DER, 1995, 17-22):

1.Genel Standartlar

Aşağıdaki genel standartlar, PDR elemanlarının tüm etkinlikleri için geçerlidir.

“a Yetkinlik sınırları: PDR elemanları ancak eğitim gördükleri, yeterince gözetim altında uygulama yaparak gereken biçimde yetiştirildikleri uzmanlı alanlarında hizmet verebilir, öğretim yapabilir ve araştırmalara girişebilir.

b) Uzmanlık Alanlarında Sürekli Olarak Gelişme: Psikolojik danışma, ölçme ve değerlendirme, araştırma,

BÖLÜM 10

ÖĞRENCİLERİN ETİK HAK VE SORUMLULUKLARI

BU ÇOCUK NASIL OKUYACAK

Beş yıl önce kömür sobasının patlaması sonucu elleri ve yüzü yanan T. üç yıldır bütün okullardan geri çevriliyor.

Dokuz yaşındaki T.'nin babası, kızının okula gitmek istediğini ama okul müdürlerinin yüzündeki yanıkları gerekçe göstererek bu talebi reddettiğini söyledi.

(Hürriyet Gazetesi)

Eğitimde etik tartışmaların odak noktasında öğrenci haklarının bulunması kaçınılmazdır. Eğitim sisteminin varlık nedeni öğrencidir. O halde bir sistemin varlık nedenini yok sayarak, başka unsurları ön plana çıkararak varlığını sürdürmeye çalışması, onun yaşamını ciddi olarak tehlikeye düşürecek bir yaklaşımdır.

Eğitim hizmetinin örgütlü olarak sunulduğu kurumlar olan okullar ve bu okullarda görev yapan tüm çalışanlar, her türlü eylem ve işlemlerinde öğrencilerin haklarını kullanmalarını ve sorumluluklarını öğrenerek içselleştirmelerini sağlayacak bir eğitim ortamı yaratmakla yükümlüdürler.

Eskimiş yönetim anlayışlarında, yaşları 3-18 arasında değişen, her şeyi ile ailesine bağımlı görülen çocukların okulda ve eğitim sürecinde bazı haklarının olduğunun kabul edilmesi oldukça zordu. Ancak çağdaş yönetim anlayışında sürece ortak olan her kesimin hakları ve buna karşılık sorumluluk ve ödevlerinin olduğu ileri sürülmektedir. Okulların varlık nedeni öğrenciler olduğuna göre, bir çocuk ya da gencin okulun üyesi olduktan sonra kazandığı bazı haklar bulunmaktadır. Bu haklar kaynağını önce insan haklarından, daha sonra çocuk haklarından ve son olarak da öğrenci kimliklerinin getirdiği yeni rollerinden almaktadır.

Hak ve Sorumluluk Kavramları

Toplumsal yaşam içinde bireylerin hak ve sorumlulukları her geçen gün daha çok dile getirilmeye başlanmıştır. Demokratik rejimler, bireylerin hak, özgürlük ve sorumluluklarına sürekli vurgu yaparak, bu hak ve sorumlulukların gerektiği gibi işlev kazanması için önlemler almayı temel bir yükümlülük olarak üstlenmişlerdir.

Hak ve özgürlük kavramları birbiri ile iç içe iki kavramdır. Aslında özgürlük de bir hak olarak kabul edilmektedir. Özgür kavramı, herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya, koşula bağlı olmayan; serbest olan anlamına gelmektedir. Bu anlamda özgürlüğün bir hak olduğu konusunda hukukçular görüş birliği içindedirler (Mumcu,

BÖLÜM 11

OKULLARDA VELİLERİN ETİK HAK VE SORUMLULUKLARI

İŞTE CEHALET!

İstanbul X kolejinde öğrenci velileri, annesi Çinli bir öğrencinin SARS'lı olabileceğini düşünerek çocuklarını okuldan almaya kalktı.

“Bu öğrencinin annesi Çinli, zaten öksürüyor da SARS'lı olabilir” o yüzden çocuğumuzu okula göndermeyeceğiz. Ya da siz önlem alın dediler. Bu trajik olayın ardından anne okula giderek tepki gösterdi ve okul müdürü özür dileyerek konuyu kapattı.

(Star Gazetesi, 02.05.2003)

Okuldaki eğitim çalışmalarının başarıya ulaşmasında velilerin katılımı ve katkısı vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Çocukların eğitim başarılarının artışında veli-okul ilişkilerinin iyi olmasının büyük bir rol oynadığını gösteren pek çok araştırma bulunmaktadır.

Okuldaki eğitim ve yönetim hizmetlerine katılmak ailelerin en temel sorumlulukları ve hakları arasında yer almaktadır. Veliler bu haklarına ne kadar fazla sahip çıkar

ve okula karşı sorumluluklarını ne kadar iyi gerçekleştirirse, okulların ve eğitim sürecinin etkinliği ve başarısı o kadar artacaktır.

Veli hak ve sorumluluklarının gerçekleşmesi yalnızca yasal bir durum değil aynı zamanda etik bir yükümlülüktür. Bütün veliler okulda; çocuklarına karşı eşit ve adil davranılması, çocuğun sağlık ve güvenliğini sağlayacak tüm önlemlerin alınması, her türlü devam, kayıt, başarı durumu ile ilgili bilgilere sahip olma, çocuğa ilişkin gizli bilgilerin korunması, öğretmen ve yöneticilerle görüşebilme, okul etkinliklerine katılabilmek, öğrencinin eğitimi ile ilgili materyali inceleme, okulda beklenen akademik standartları bilme, çocukları ile ilgili çalışmalarda aydınlatılmış onamlarının alınması, çeşitli etkinliklerden haklı gerekçelerle muafiyet gibi haklara sahiptirler. Buna karşın çocuklarının eğitimi için okuldaki görevlilerle en üst düzeyde işbirliği kurma ve okula destek sağlamakla da yükümlüdürler.

Eğitim sistemi, yüklediği misyon ve bu misyonun yerine getirilmesinde kullanılacak araçlar açısından etik tartışmaların üzerinde yoğunlaştığı bir alan olmak zorundadır. Bir yandan eğitim hizmetinden yararlanması için çocuğunu okula gönderen velilerin; diğer yandan okulda davranış değiştirmesi için eğitimden geçirilen öğrencilerin ve öğrencilerde oluşması beklenen davranışları uygun yöntemlerle kazandırması beklenen öğretmenin uyması gereken etik ilkeler, mesleki sorumluluklar ve sahip oldukları haklar vardır.

Veli haklarından söz edildiğinde, anlatılmak istenen, velilerin hukuk düzeni içinde çocuklarının eğitimi ile ilgili olarak kullanabilecekleri yetkililerdir. Velilerin okulda ne gibi haklarının olduğu, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından açıkça belirlenmek zorundadır. Yukarıda belirtildiği gibi

BÖLÜM 12

OKULLARIN TOPLUMSAL SORUMLULUĞU

Erdemin tek ödülü, yine erdemdir.

Emerson

Toplumsal yaşamın giderek karmaşıklaşması, toplumsal bir işbölümü yapılması gereğini de ortaya çıkarmıştır. Bu işbölümü içerisinde tek tek bireylerin üstesinden gelemeyeceği karmaşıklıkta görevler ortaya çıkmış ve bu karmaşık görevlerin daha iyi yerine getirilmesi için kurumsallaşma gerekliliği doğmuştur. Bir kişinin başaramayacağı işleri başarmak için birden fazla kişinin bir araya gelerek güçlerini ortak amaçlar doğrultusunda birleştirmeleri gerekmiş ve oluşturulan bu yapıya da örgüt denmiştir. Örgütler toplumun gereksinimlerini karşılamak ve topluma yararlı olmak için kurulan sistemlerdir. Örgütlerin işlevlerini belirleyen en temel etmen ise kuruluş amaçlarıdır.

Toplumsal sorumluluk kamu sektörü, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarını bir araya getiren, bir amaç için birlikte çalışmaya yönlendiren, olumlu sonuçlarının

toplumca paylaşıldığı çok önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Kurumların en önemli görevlerinden biri içinde yaşadıkları topluma zarar vermemek ve yararlı olmaktır.

Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, devletin yeterince kaynak ayıramadığı konularda kurum ve kuruluşların sorumluluk üstlenerek halka hizmet götürmesi ve bir anlamda "bu topraktan kazandığını, bu toprağın insanlarına geri vermesi" toplumsal sorumluluğun en önemli işlevidir (Paksoy).

Kurumların temel etik değerlerinden biri de "**toplumsal sorumluluk**"tur. Bir kurumun toplumsal sorumlulukları çok geniş bir yelpaze içinde ele alınabilir. Toplumsal sorumluluk kavramının özünde, topluma zarar vermemek ve toplumun yararına çalışmak yatar. Bir kurum temel politikaları, ürünleri, etkinlikleri ve çalışanlarının davranışları ile bu toplumsal sorumluluğu topluma yansıtır. Kurumların toplumsal sorumluluk çerçevesinde destek verdikleri temel etkinlik alanları şunlardır (Eskin, 1999):

1. Toplumsal yardım: Yeniliklerin uygulanması, konut yardımı ve eğitim çalışmalarının desteklenmesi.
2. Dezavantajlı kesimlerin desteklenmesi: Engellilerin istihdamının sağlanması, ayrımcı politikalardan kaçınma.
3. İşgören ilişkileri: Sendika ilişkileri, çalışanlarla kazancın paylaşılması, çalışanların yönetime katılmasının sağlanması, emeklilikte sağlanacak yararların artırılması.
4. Çevre Koruma: Çevresel kirlenmenin önlenmesi, atıkların yeniden dönüşümünün sağlanması, alternatif yakıtların kullanılması.

BÖLÜM 13

ETİK EĞİTİMİ

Oğlu ortaokula gidiyordu. Akşam eve gelince derslerine yardım ederdi. Yemekten sonra sordu:

“Oğlum derslerin nasıl, çalıştın mı, yarına ne var?”

“Ahlak çalıştım baba.”

“Anlat bakayım.”

Çocuk geçti karşısına, papağan gibi bir solukta okudu:

“Ahlak hulk’un cem’idir. Hulk tabiiyat ve seciyye demektir. Buna huy denir. Seciyye ve huy denilen şey, insanda yerleşmiş melektir. O melek sebebiyle nefisten e’al kolayca çıkar.”

Şaşırdı:

“Oğlum bu ne? Nereden ezberledin bunu?”

“ Bir şey anladın mı?”

“Yoo! Anlamak şart değil ki! Kimse anlamıyor ezberle yeter!...”

Çağdaş yaşamda etik değerler ve ahlaki duyarlılıkların azaldığına ilişkin yakınmalar, etik eğitimine ilişkin yükselen bir ilgiyi de beraberinde getirmektedir. Eğitim sistemi, etik değerler ve uygulamalar açısından son derece önemli bir

alan olmakla birlikte, ülkemizde bu yöndeki tartışmalar ve çalışmalar son derece sınırlıdır.

Pek çok kişi bireylerin yetiştirilmesi ve her yönden geliştirilmesi görevini üstlenmiş olan “okul” denilen özel kurumda, “iyi” ve “doğru” kavramlarına gereken vurgunun yapılmamasından yakınarak, etik eğitiminin öğrencilerle ilgilenen bazı eğitimcilerin bireysel potansiyeli ve ilgileri ile sınırlı kaldığına inanmaktadırlar. Oysa eğitim ve okul kavramlarının doğasında etik bir çaba yatmaktadır. Toplumun bireylerinin istenilir iyileri kazanması ve bunu kazandıracak kurumun da etik değerler çerçevesinde işlev göstermesi beklenmelidir. Toplum tarafından sorumluluk, saygı, güven, adalet, yurttaşlık bilinci gibi temel değerleri içeren bir etik yaklaşımın okullarda geliştirilmesi ve öğrencilerin karakter eğitiminin desteklenmesi beklenmektedir.

Etik, bir eğitim konusu mudur? Bu konuda farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı yazarlar etik eğitimi ile normların öğretilebileceğini ancak normlara uygun davranmanın sağlanamayacağını savunmaktadırlar. Bazılarına göre ise bireylerin amaçlarına ulaşmak için etik dışı yollara başvurmaları açgözlülükten, ideolojik nedenlere kadar yayılan çok çeşitli nedenlerden kaynaklanmaktadır. Ancak bunlar arasında önemli etkenlerden biri de bilgisizliktir. O halde iyi düzenlenmiş eğitim çalışmaları ile bireylerin etik değerler ve ilkeler konusunda bilgilendirilmesi ve bunları uygulaması sağlanabilir.

Etik eğitiminin amacı, bireyin içinde yaşadığı toplumun norm ve kurallarının ötesinde, akıl yürüterek ideal bir toplumun hangi tür ilkeler üstüne kurulabileceği sorunları ile ilgilenmektir. Ulaşılması istenen ilkeler bireylere içinde yaşadıkları toplum, bağlı oldukları inanç sistemi ve

BÖLÜM 14**ÖRNEK OLAYLAR**

Örnek olay yaklaşımı, uygulamalı etik eğitiminde kullanılacak en iyi yaklaşımdır. Uygulamalı etikte örnek olay yaklaşımı: Uygulamalı mesleki etik öğretiminde örnek olay yaklaşımı, aday öğretmenlerin günlük uygulamalarda ve rutin çalışmalardaki etik karmaşalar hakkında bilgilendirilmelerinde çok etkili bir araçtır. Örnek olay yaklaşımı öğrencilere gerçek sınıf veya okulda yaşanan senaryolar sunar ve onların teorik etik ilkelerini pratik ve bağlantılı etik ikilemlere uygulamalarını ve düşüncelerini odaklayarak yansıtmasını sağlar (Campbell, 1997, 12).

ÖRNEK OLAY 1: ÇALINAN CÜZDAN

Mesleğimin ilk yıllarıydı. Tayinim küçük bir ilçeye çıkmıştı. Dört yıllık üniversite hayatından sonra, küçük bir yerleşim yerinde bulunmak beni şaşırtmıştı. Önceleri uyum sağlamakta zorlandım. Fakat çocukların sevgisi ve mesleğimi seviyor olmam, alışmamı kolaylaştırdı. Başarı ile yol kat ettiğime inanıyordum. İkinci yarıyılın ortalarına doğru, hiç beklemediğim bir olayla karşılaştım.

Sanırım Nisan ayıydı. Öğrencilerimin başarı düzeylerini artırmak için kendi isteğimle verdiğim kursu devam ettiriyordum. Yine ders bitiminde, kursun başlayacağı bir

zamandı. Öğretmen arkadaşlar ve okulun diğer öğrencileri, okulu terk etmişlerdi. Ben çantamı öğretmenler odasında bıraktığımın farkına bile varmadan derse başlamıştım. Dersin ortalarında, hizmetli çantamı sınıfa getirdi. Kısa bir süre sonra çantamda cüzdanımın olmadığını fark ettim. Cüzdanım çalınmıştı. Acaba arkadaşlardan biri, cüzdanımı alarak bana “ 1 Nisan şakası mı yapıyor” diye düşündüm. Fakat durumun böyle olmadığını, cüzdanımı öğrencilerden birinin çaldığını, birkaç hafta sonra üzüntüyle öğrendim.

Öğrencimden şikayetçi olmadım. Böyle bir şeyi niçin yaptığını sorgulamadan, ama bu tavrının son derece yanlış olduğunu ona anlatarak olayı kapatmıştım.

Fakat bu küçük yerleşim yerindeki polis memurları, benim isteğim dışında olayı savcılığa intikal ettirdiler. Benim kapatmış olduğum bu konuyu büyüterek, mahkemelik bir olay haline getirdiler. Öğrencim ve ben mahkemeye çıkmak durumunda kaldık. Öğrencim, hakimin “bunu niçin yaptın “ sorusuna, gözleri dolarak ve bulunduğu yörenin şivesiyle “ kitap neyin alacaktım” diye yanıtladığında, yüreğim acıyla doldu.

Aslında bu olay sonucu yitirilen maddi şeyler değildi. Benim için kaybettiklerimin önemi yoktu. Beni üzen şey, öğrencimin bu kadar küçük yaşta böyle bir davranışa itilmiş olmasıydı.

ÖRNEK OLAY 2: PASTA USTASI

Şirin bir ilçedeki Çıracılık ve Eğitim Merkezine stajyer motor öğretmeni olarak atanmıştım. Okulumuz bir çok branşta “ustalık belgesi” vermek için sınav dönemindeydi. Motor öğretmeni olmama rağmen pastacılık, tatlıcılık ve şekerleme bölümünde sınav komisyonu üyesi olarak görevlendirildiğimi öğrendim.

KAYNAKLAR

- Airaksinen,Timo. (1998). "Professional Ethics". **Encyclopedia of Applied Ethic** Vol,3; J-R, Academic Pres
- Akarsu, Bedia. (1998) **Felsefe Terimleri Sözlüğü**. 7. Baskı. İnkılap Yayınevi. İstanbul
- Akarsu, Bedia.(1965). **Ahlak Öğretileri: Mutluluk Ahlakı**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Yayın No: 1144.
- Aksoy, Naciye (1999). "“Educators’Beliefs About Ethical Dilemmas in Teaching: A Research Study Among Elementary School Teachers in Turkey”". (<http://www.aabsorg/journal1999/f18Aksoy.html>) adresinden 4.7.2003 tarihinde alınmıştır.
- Altun, Abdulrezak.(1995). **Türkiye’de Gazetecilik ve Gazeteciler**. Ankara: Çağdaş Gazeteciler Derneği Yayınları, No: 15.
- Association for Supervision and Curriculum Development (ASCD) Tutorial (2003). <http://webserver2.ascd.org/tutorials/tutorial2>. efm adresinden 18.07.2003 tarihinde alınmıştır.
- Aslan, Ahmet. (1994). **Felsefeye Giriş**. Ankara: Vadi Yayınları.
- Aydın, Erdem. (2001). **Tıp Etiğine Giriş**. Ankara: PEGEM-A Yayıncılık.
- Aydın, Mustafa.(1993). **Çağdaş Eğitim Denetimi**. Ankara: PEGEM, Yayınları No: 4.
- Başar, Hüseyin. (1991). **Eğitim Denetçisi**. Ankara: Pegem Yayınları.
- Başaran, İ. Ethem. (1991). **Örgütsel Davranış: İnsanın Üretim Gücü**. Ankara: Gül Yayınevi.
- Başaran, İ. Ethem. (1993). **Eğitim Yönetimi**. Ankara: Gül Yayınevi.
- Başaran,İ.Ethem. (1994) **Eğitime Giriş**.Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Belmont Abbey College. [http:// www.belmontabbeycollege.edu/search.asp](http://www.belmontabbeycollege.edu/search.asp)
- Bennet deMarrais, Kathleen., Margareth D.Le Compte. (1995). **The Way Schools Work:A Sociological Anaylysis of Education**. Longman Publishers, U.A.
- Berkman, Ümit. (1983). **Az Gelişmiş Ülkelerde Kamu Yönetiminde Yolsuzluk ve Rüşvet**. Ankara: Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü, Yayın No: 203.
- Bilhan, Saffet. (1991) **Eğitim Felsefesi**. Ankara: A.Ü.Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No: 164.
- Burns, Rebecca Crawford. "Parent Involvement: Promises, Problems And Solutions". **Parent And Schools: From Visitors To Partner** (Editor: